

Национален институт на правосъдието
“Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния институт на правосъдието”

Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

Защита на правата на човека в Европейския съюз

д-р Филипо Фонтанели, Университет в Единбург
гр. Правец, 2015 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

Първоначален сценарий: няма място за правата на човека

Договорът за Европейската икономическа общност (1957 г.) не се позовава на правата на човека. Функционалната цел на договора е просто да интегрира икономиките на държавите членки.

Неуспешен опит: вижте чл. 3 от проектодокумента на Договора за Европейската политическа общност от 1953 г.: „Разпоредбите на Част I от [Европейската конвенция за защита на правата на човека] са неделима част от настоящия статут”.

Истинска изолация?

Може ли процесът на икономическа интеграция да има въздействие върху основните права на човека? Помислете за последиците от икономическите действия (премахване на граничния контрол, разпространение на нови технологии, регулиране на частни търговски дейности) върху правата на човека.

Съдът на Европейския съюз (СЕС) отказва да вземе предвид взаимовръзката в такива дела като *Stork* (1959 г.) и *Geitling* (1960 г.).

Costa v Enel; Stauder

1964 г.: СЕС признава **предимството** на правото на ЕС над националното (*Costa v Enel*)

Възможна заплаха за конституционните гаранции на държавите членки.

1969 г.: в делото *Stauder* СЕС признава принципа за неприкосновеност на личния живот за основен принцип на Общностното право, произтичащ от основната ценност на човешкото достойнство.

В окопите: националните конституционни съдилища и ЕС

Frontini (Конституционен съд на Италия, решение № 183/1973)

Solange I (Конституционен трибунал на Германия, решение от 19 май 1976 г.)

Stauder – отблизо

- Г-н Щаудер получава социални помощи от Европейската комисия поради статуса си (инвалид от войната). Получил ваучери да си купи масло на по-ниска цена. Според него изискването името му да бъде посочено на ваучера нарушава неговото право на неприкосновеност на личния живот и в по-широк аспект накърнява достойнството му, чиято защита е залегнала във Федералната конституция на Германия.
- Съдът постановява, че основните права на човека са част от общите принципи на правото на ЕС и че зачитането им следва да се гарантира от Съда.
- Въпреки това в това дело СЕС обявява, че няма нарушаване на правото на човешко достойнство, защото мярката на правото на ЕС включва пропорционално ограничение с оглед на обхвата ѝ.

Internationale Handelsgesellschaft (1970)

3. ... Валидността на общностна мярка или нейният ефект в държава членка **не могат да бъдат засегнати от твърдения, че тя е в разрез с основни права, залегнали в конституцията на тази държава, или с принципите на националната конституционна структура.**

4. Необходимо е да се проучи дали е имало случай, при който аналогична гаранция, присъща на общностното право, е била пренебрегвана. **Всъщност, зачитането на основните права е неделима част от общите принципи на правото, които се защитават от съда. ...**

Ал. 3 → Предимство

Ал 4. → Зачитане на основните права.

Общи принципи на правото на ЕС – неписан източник

Общите принципи са първичен източник, с еднаква сила както и договорите.

- Съответно законосъобразността на вторичните източници може да се прецени дали съответства на общите принципи (СЕС, *Становище 2/94*).

Два източника: а) **конституционните традиции** на държавите членки и б) **международните инструменти** (ЕКПЧ в частност)

Nold; Hauer

- *Nold* (1974), точка 13:

„... международните договори за защита на правата на човека, за които държавите членки си сътрудничат или по които са страни, могат да дадат указания, които следва да се имат предвид в рамките на общностното право”.

- *Hauer* (1979), точка 4:

“... правото на собственост е гарантирано в общностната правна система в съгласие с идеите, които са общи за конституциите на държавите членки и които са отразени в първия протокол към Европейската конвенция за защита на правата на човека.”

Националните съдилища достигат компромис

Националните съдилища признават предимството на правото на ЕС, но си запазват правото да го пренебрегнат, когато това е свързано със сериозно нарушение на основните права. Презумпция за действителност, при условие че (*so lange*) няма явно нарушение.

Задължения по основните права на ЕС и националните власти

Основните принципи на правото на ЕС, включително защитата на основните права, са обвързващи **главно** за институциите на ЕС.

Националните власти не са обвързани като такива, но те следва да спазват правото на ЕС, **когато те действат от името на съюза**, т.е. когато те „изпълняват правото на ЕС” (напр. при транспониране и прилагане на директива на ЕС).

Позицията на националните власти

Националните власти трябва да зачитат основните права, когато **изпълняват** правото на ЕС (*Wachauf*, 1989) и когато вземат **мерки на дерогация** от правото на ЕС (*ERT* 1991 г., за свободата за предоставяне на услуги).

Когато националните правила „**попадат в обхвата на общностното право**”, трябва да се определи „дали правилата са съвместими с основните права, чието спазване се гарантира от Съда и които произтичат в частност от [ЕКПЧ]”. (*ERT*, точка 42)

Пропорционалност

Зачитането на основните права не е затворен въпрос (да/не). Ограниченията на повечето права могат да бъдат оправдани, ако:

- имат за цел **обществения интерес** (напр. общественения ред, или изпълнение на целите на правото на ЕС, или на **конкуриращо право** (помислете за напрежението между правото на неприкосновеност на личния живот и свободата на изразяване) и ако
- са **пропорционални**.

Тест за пропорционалност

Взаимстван от съдебната практика на Федералния конституционен съд на Германия. Тестът изисква да се определи дадена законна ценност и след това предвижда 3 стъпки:

Уместност: мярката може ли да насърчи съответната ценност?

Необходимост: съществува ли по-малко ограничаваща мярка, която може да се използва за постигане на същото ниво на насърчаване?

Баланс: ограничението пропорционално ли е на насърчаването?

Основните права и икономическите свободи

Правото на ЕС има за цел главно да защитава и насърчава четирите **пазарни свободи** (свободно движение на стоки, лица, услуги и капитали).

Препятствията пред тези свободи могат да бъдат мотивирани от опит за насърчаване на основните права.

Икономическо пристрастие?

Според една разпространена теория тестът за пропорционалност обикновено се използва, за да се даде предимство на икономическите свободи пред основните права.

Примери:

Laval; Viking (2007): правото на синдикатите да предприемат колективни действия срещу правото за предоставяне на услуги.

Икономическата свобода има предимство.

Laval, Viking

91: Въпреки че правото да се предприемат колективни действия трябва да се признае като основно право и неразделна част от общите принципи на общностното право, чието спазване се гарантира от Съда, „упражняването на това право може да бъде подчинено на определени ограничения“.

105: След като Общността преследва ... не само икономическа, но и социална цел, правата, произтичащи от разпоредбите на Договора относно свободното движение на стоки, лица, услуги и капитали, трябва да се претеглят спрямо преследваните от социалната политика цели.

НО → мерките са непропорционални

Предимство на основните права

Schmidberger (2003): свобода на участие
в демонстрации срещу търговията със
стоки

Omega (2004): човешкото достойнство
срещу свободата на предоставяне на
услуги

Dynatix Medien (2008): закрила на децата
срещу свободното движение на стоки

Dynamic Medien – по-отблизо

35: [задължителната класификация и националната проверка] представляват [ограничителна] мярка ..., която е по принцип несъвместима със задълженията, произтичащи от [Договора].

47: Несъмнено забраната на продажбата и изпращането по пощата на носители за съхранение на снимки, които не са прегледани и класифицирани от компетентните органи за целите на защита на младите хора и които не са обозначени с етикета на съответните органи, посочващ възрастта, от която е разрешено да се гледат, **съставлява подходяща мярка** за защитаване на децата от информация и материали, които са вредни за благосъстоянието им.

Schmidberger – по-отблизо

90: Въпреки че компетентните национални органи трябва да се опитат да ограничат колкото е възможно неизбежните последици от демонстрация, проведена на обществена магистрала, върху свободното движение, те трябва претеглят този интерес с интереса на демонстрантите, опитващи се да привлекат общественото внимание към целта на действието им.

93: ...националните органи имат правото, с оглед на широките правомощия, които имат по въпроса, разумно да преценят, че законната цел на тази демонстрация **не би могла да се постигне в този случай посредством по-малко ограничителни мерки за вътреобщностната търговия.**

Харта на основните права

Приета като политическа декларация (необвързваща: „меко право“) с Договора от Ница от 2000 г.

Цел: да даде **видимост** на неписаните принципи на защитата на основните права, насърчавани и прилагани от СЕС. До голяма степен вдъхновена от ЕКПЧ и Европейската социална харта (1961 г.).

Структура на Хартата

Преамбюл

Дял I: достойнство

Дял II: свободи

Дял III: равенство

Дял IV: солидарност

Дял V: гражданство

Дял VI: правосъдие

Дял VII: общи разпоредби относно тълкуването и прилагането на Хартата

Източници на ЕС на защита правата на човека

- Член 6 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) → следващата сесия.
- Общи принципи на правото на ЕС.
- Хартата за основните права на ЕС (вече обвързваща)
- Вторичното законодателство

Напр.: Директиви срещу дискриминацията →
Директивата за расовото равенство; Рамковата директива за равно третиране в заетостта;
Директивата за равенство между половете;
Директивата за равенство по полов признак при достъп до стоки и услуги

Отвъд системата на ЕС

Източниците на ЕС за защита на основните права (предходния слайд) си взаимодействат с други източници на правото:

- национални мерки (конституционни или законодателни)
- международни правни актове (напр. Конвенциите на ООН и ЕКПЧ)
- договорите с частноправни субекти и колективните споразумения

Следващата сесия

Защитата на правата на човека в Европа
след 2009 г. (Договорът от Лисабон)

Въпроси? Съмнения?

Благодаря Ви за вниманието!